

DZIENNIK URZĘDOWY

KURATORJUM OKRĘGU SZKOLNEGO KRAKOWSKIEGO

WYDAWANY Z FUNDUSZÓW NAUCZYCIELSTWA OKRĘGU.

Kraków, dnia 20 sierpnia 1927 r.

T R E Ś Ć :

Pozycja	Str
144. Zarządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie systematycznego nauczania higieny i ratownictwa w szkołach średnich . . .	194
145. Okólnik Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie stosunku służbowego praktykantów w razie powołania do obowiązkowej służby wojsk.	197
146. Okólnik Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie szkolnych wycieczek turystyczno-krajoznawczych	197
147. Okólnik Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie kwalifikacyj do nauczania religii	198
148. Okólnik Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie potwierdzenia odbioru podań składanych przez inwalidów wojennych	198
149. Podpisywanie zleceń wypłaty z rachunków bieżących	199
150. Przechowywanie funduszy specjalnych na rachunkach bieżących	199
151. Wycieczki szkolne do Gdańska	200
152. Prowadzenie księgi inwentarzowej	201
153. Przyjmowanie papierów wartościowych przez władze i urzędy państwowe jako wadja i kaucje	201
154. Zwrot odprawy z art. 116 ustawy o państwowej służbie cywilnej	202
155. Urlopy słuchaczy W. K. N. za zwrotem kosztów zastępstwa	202
156. Studja i egzaminy z robót ręcznych	202
157. Szkoły powszechnie dla dorosłych	203
158. Dopuszczenie do egzaminów na nauczycieli szkół średnich	204
159. Miesięczne bilety ulgowe przy przejazdach koleją uczniów szkół zawodowych do-kształcających	205
160. Organizacja szkół	205
161. Ruch służbowy	205
162. Komunikat	207
163. Kradzieże pieczęci urzędowych	207
164. Konkurs	207
165. Wolne posady w prywatnem seminarjum nauczycielskiem w Dębicy	208
166. Ogłoszenia	208

ZARZĄDZENIE

Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego — w sprawie systematycznego nauczania higieny i ratownictwa w szkołach średnich.

W celu zaznajomienia młodzieży z najważniejszymi zagadnieniami z dziedziny higieny osobniczej i publicznej, oraz dla tem łatwiejszego wdrożenia jej do praktyk higienicznych, wprowadzam w klasie siódmej wszystkich państwowych szkół średnich ogólnokształcących z początkiem roku szkolnego 1927/28 systematyczne nauczanie przez lekarzy szkolnych i według załączanego programu higieny i ratownictwa w ciągu całego roku szkolnego po jednej godzinie tygodniowo.

Warszawa, dnia 1 lipca 1927 r. (Nr. OHfiz. 584/27).

Minister Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego

(—) Dr Dobrucki.

Załącznik do Nr. O. H. fiz. 584/27.

PROGRAM.

Higiena.

(1 godzina tygodniowo w kl. VII).

Cel.

Zaznajomienie młodzieży z najważniejszymi zagadnieniami z dziedziny higieny osobniczej i publicznej, umotywowanie potrzeby przestrzegania w życiu codziennem i w życiu publicznem zasad higieny, ułatwienie wdrożenia się do praktyk higienicznych.

Program szczegółowy.

I. Higiena oddychania. Warunki prawidłowej czynności dróg oddechowych. Ważność oddychania nosem. Dbałość o czyste powietrze. Walka z kurzem i z innymi czynnikami, zanieczyszczającymi powietrze. Znaczenie ćwiczeń oddechowych.

II. Higiena odżywiania. Higiena zębów i jamy ustnej. Najważniejsze pokarmy i napoje. Ich wartość odżywcza. Jakim warunkom winna odpowiadać dobra woda do picia. Użytki. Zasady racjonalnego odżywiania się.

III. Higiena mieszkań. Zasadnicze warunki mieszkania higienicznego. Wpływ złych mieszkań na śmiertelność. Oświetlenie, ogrzewanie, przewietrzanie i umeblowanie mieszkań.

IV. Hartowanie i jego podstawy. Sposoby, w jaki organizm reguluje ciepło wewnątrzustrojowe. Rola higieniczna odzienia. Katary, przeziębienia. Sposób, w jaki można im zapobiegać. Pielęgnowanie skóry. Kąpiele publiczne.

V. Higiena ćwiczeń cielesnych. Wpływ pracy mięśniowej i ćwiczeń cielesnych na serce i narządy oddechowe. Znaczenie zabaw, gier ruchowych i sportu dla organizmu. Wskazania, przeciwwskazania lekarskie do pewnych ćwiczeń i sportów.

VI. Higiena pracy umysłowej. Znużenie umysłowe. Jego przejawy i sposoby badania. Długość snu, niezbędna dla dziecka i dorosłego. Sposoby unikania przeciążenia umysłowego.

VII. Zwalczanie chorób zakaźnych, jako kłęski społecznej. Drogi rozpowszechniania się chorób zakaźnych. Choroby zakaźne, najczęściej pa-

nujące w Polsce. Walka z chorobami zakaźnymi; odosobnianie, odkażanie, szczepienie. Wzmacnianie odporności ustroju.

VIII. Zwalczanie alkoholizmu, jako kłęski społecznej. Wpływ alkoholu na ustrój. Alkohol a zwyrodnienie umysłowe, moralne i fizyczne. Walka z alkoholizmem ze strony rządu i społeczeństwa. Związki wstrzemięźliwości.

IX. Zwalczanie gruźlicy, jako kłęski społecznej. Drogi szerzenia się i objawy gruźlicy. Śmiertelność w różnych krajach i w Polsce z powodu gruźlicy. Walka z gruźlicą: higiena mieszkań, poprawa odżywiania, odosobnianie chorych na gruźlicę w szpitalach i sanatoriach. Przychodnie przeciwgruźlicze.

X. Higiena miast, miasteczek i wsi. Higieniczne rozplanowanie miast i mniejszych osiedli. Zaopatrzenie w wodę. Usuwanie nieczystości. Zadrzewianie. Instytucje higieniczne użyteczności publicznej.

XI. Higiena zawodowa. Choroby właściwe różnym zawodom; choroby w różnych rzemiosłach, przy robotach ziemnych, w fabrykach przemysłu chemicznego, w górnictwie, hutnictwie, w przemyśle mechaniczno-technicznym i t. p. Warunki zdrowotne, niezbędne do poszczególnych rodzajów pracy zawodowej. Poradnie zawodowe. Środki, zapobiegające niebezpiecznym przypadkom i ujemnym wpływom na zdrowie w związku z poszczególnymi zajęciami zawodowymi.

XII. Ratownictwo. Krwawienia i sposób ich tamowania. Krwotoki z nosa. Omdlenia. Oparzenia. Odmrożenia. Obce ciała w oku, w uchu, w nosie, w gardle. Porażenia z gorąca, t. zw. porażenia słoneczne. Porażenia od pioruna. Stłuczenia. Ukąszenia przez owady, przez zwierzęta wściekłe lub jadowite (psy, koty, żmije). Otrucia i odtrutki. Utonięcia. Zmarznięcia. Zwichnięcia. Złamania. Rany i sposoby opatrywania ran. Praktyczne ćwiczenia w nakładaniu opatrunków.

Dodatkowo dla dziewcząt. Noworodek i jego pielęgnowanie. Karmienie niemowląt. Szczepienie ospy. Krzywica (choroba angielska). Najważniejsze choroby niemowląt i środki zapobiegawcze przeciw tym chorobom. T. zw. stacje opieki nad dziećmi.

Uwagi do programu.

Higiena jest nauką przede wszystkim praktyczną, nauczanie jej głównie więc winno się opierać na takich metodach, któreby cel powyższy najłatwiej osiągnąć pozwoliły. Szkoła przeto winna przez swe urządzenia i przez cały tryb życia szkolnego wdrażać dzieci w stosowanie przepisów higieny na wszystkich stopniach nauczania.

Urządzenie wzorowe pomieszczeń szkolnych, otoczenie ucznia warunkami, zgodnymi z wymaganiami higieny, jest zasadniczym czynnikiem kształcącym ucznia pod tym względem.

Odpowiednio przestronne, należycie oświetlone, przewietrzane, ogrzewane i w czystości utrzymywane izby szkolne, (klasy), szerokie korytarze, istnienie sal rekreacyjnych, gimnastycznych, ustępów, utrzymywanych czysto, umywalek, dalej placów do gier i zabaw, wszystko to przekonywa ucznia o ważności dla jego zdrowia światła, powietrza i czystości.

Dalej cały tryb życia szkolnego, prowadzony przez odczuwającego doniosłość higieny kierownika szkoły, który nie tylko słowem lecz i czynem propaguje zasady higieny, rzeźbi we wrażliwym umyśle ucznia niezatarte

ślady i wdraża go w zdrowe higieniczne przyzwyczajenia, co stanowi główny cel w wychowaniu higienicznym.

Nauczając higieny, nauczyciel (lekarz szkolny) winien pamiętać o tem, że nie o suche przedstawianie cyfr, faktów, nie o wyliczanie np. jednostek cieplnych w pokarmach tu chodzi, lecz przede wszystkim o głębokie ugruntowanie i umotywowanie słyszanych i powtarzanych często bezmyślnie wśród ogółu przepisów higienicznych. Np. skoro uczeń należycie uświadomi sobie, jaką krzywdę wyrządza swemu organizmowi przez wadliwe trzymanie się przy siedzeniu (skręcenie osi kręgosłupa, przemieszczenie narządów wewnętrznych, ucisk na klatkę piersiową, zmniejszone przewietrzanie płuc, przekrwienie gałek ocznych i t. p.) niewątpliwie łatwiej się wdroży w należyty sposób trzymania się zarówno w ławce szkolnej i na krześle w domu.

Nauczanie higieny winno być poparte nieustannymi pokazami: przezrocza w miarę możliwości filmy, rysunki, modele, szkielet człowieka, odpowiednie części ciała zwierzęcego, preparaty z muzeów anatomicznych, o które łatwo w większych miastach, w celu np. pokazania przerośniętego serca, stłuczonej wątroby, marskiej nerki lub skruszałych naczyń ze zmianami w mózgu alkoholika, zniszczonych przez gruźlicę płuc suchotnika.

Przy nauczaniu higieny nauczyciel (lekarz szkolny) winien pokazywać uczniom wzorowo pod względem higienicznym urządzone instytucje i zakłady użyteczności publicznej (wodociągi, szpital, szkołę,) różne przychodnie np. przeciwgruźliczą, stację szczepienia ospy, rzeźnię, pracownię trychinoskopijną; dla dziewcząt — pozatem — dom wychowawczy, wzorowe żłóbki, ochrony, poradnie dla matek, stacje opieki nad dziećmi, instytucje „kropli mleka“, wzorową szkołę gospodarstwa domowego i t. p. Pożądaniem jest, by dziewczęta przy przechodzeniu dodatkowego rozdziału o pielęgnowaniu niemowląt przeszły kurs praktyczny w jednej z wymienionych wyżej instytucyj (np. stacji opieki nad dziećmi).

Przy traktowaniu każdego działu a zwłaszcza przy rozpatrywaniu higieny publicznej nauczyciel (lekarz szkolny) winien operować materiałem możliwie swojskim, a więc, mówiąc o klimacie i jego wpływie na zdrowie ludzkie, powinien przedstawić choroby, panujące u nas w Polsce w związku z naszym klimatem i rozpatrzyć zdolności aklimatyzacyjne Polaków; mówiąc o higienie miast i wsi, powinien przede wszystkim omówić braki pod względem higienicznym miast i wsi w Polsce; tak samo, gdy będzie przedstawiał walkę z wielkimi kłeskami społecznymi, winien zobrazować w pierwszej linii rozmiary tych kłesk w Polsce i sposoby walk z nimi na drodze rządowej, samorządowej i społecznej.

Licząc się z koniecznością koncentracji w nauczaniu, lekarz szkolny winien znajdować się w nieustannej styczności z nauczycielem przyrodoznawstwa, powoływać się wobec uczniów na wiadomości, udzielane przez niego, ewentualnie na początku poszczególnych rozdziałów przypomnieć w krótkim streszczeniu podstawy anatomiczne i fizjologiczne narządów, których czynności ze stanowiska higienicznego rozpatruje.

Lekarz szkolny winien czuwać nad tem, by szkoła posiadała wszelkie pomoce szkolne do nauczania higieny (przezrocza, modele, rysunki i t. p.) a biblioteka szkolna została zaopatrzona w popularne książki pomocnicze z dziedziny higieny. Za odpowiednie dla młodzieży uważać można te, które wychodzą jako biblioteczka higieniczna Polskiego Towarzystwa Higienicznego we Lwowie.

Podręczniki.

a) z działu higieny indywidualnej: Rozdziały, dotyczące wskazań zdrowotnych, zawarte w jednym z podanych poniżej dwóch podręczników:

Dr. Wyhowski W. — Człowiek. Krótki zarys nauki o budowie i czynnościach ciała ludzkiego. Wyd. Książnicy Atlas 1923 lub **Dr. Noll.** Zarys anatomji, fizjologii i higieny. Wyd. Arct. 1923.

b) z działu higieny publicznej. **Prof. Dr. Karaffa-Korbut Kaz.** — Higiena publiczna, podręcznik dla seminarjów nauczycielskich, liceów, szkół zawodowych i innych szkół średnich. Nakład Warszawskiego Towarzystwa Higienicznego Wilno. 1926.

c) z działu ratownictwa: **Dr. Łazarowicz K.** — pierwsza pomoc w nagłych wypadkach. Wyd. III. Arct. 1924 lub **Dr. Biehler W.** — Pomoc doraźna w wypadkach nagłych, pielęgniarstwo oraz krótki zarys anatomji i fizjologii. Wyd. V. Warszawa 1921.

145.

OKÓLNIK

Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego — w sprawie stosunku służbowego praktykantów w razie powołania do obowiązkowej służby wojskowej.

Powstała w praktyce wątpliwość, czy w myśl postanowień ustawy z dnia 17 lutego 1922 r. o państwowej służbie cywilnej (Dz. U. R. P. Nr. 21 poz. 164) oraz ustawy z dnia 11 lipca 1919 r., normującej stosunki służbowe funkcjonarjuszów państwowych podczas pełnienia służby wojskowej (Dz. Praw Nr. 59, poz. 357), w razie powołania praktykanta do pełnienia obowiązkowej służby wojskowej należy rozwiązać jego stosunek służbowy, czy udzielić mu bezpłatnego urlopu na czas pełnienia służby wojskowej.

Dla zapewnienia jednolitego w tej mierze postępowania wyjaśniam, na podstawie okólnika Pana Prezesa Rady Ministrów z dnia 12 maja 1927 r. Nr. 30 (4964), że stosunek służbowy praktykantów w określonym wyżej wypadku winien być rozwiązany, a to z dniem poprzedzającym dzień wcielenia do wojska stałego.

Warszawa, dnia 14 maja 1927 r. (Nr. O. Prez. 2945/27).

Minister Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego:
(—) *Dr Dobrucki.*

146.

OKÓLNIK

Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do Kuratorów Szkolnych i Wydziału Oświecenia Publicznego w Województwie Śląskiem — w sprawie szkolnych wycieczek turystyczno-krajoznawczych.

W trosce o kształcenie przyszłego obywatela Rzeczypospolitej nauczycielstwo wszelkich szkół winno kłaść duży nacisk na wycieczki turystyczno-krajoznawcze, które są nader ważnym uzupełnieniem wychowania szkolnego. Krzepią one zdrowie młodzieży, dają niezbędne poczucie piękna i bogactwa ziemi rodzinnej, budzą uczucia patriotyczne i instynkty państwowo-twórcze.

Przy organizowaniu wycieczek należy korzystać ze wskazówek, opracowanych przez Ministerjalną Komisję do spraw turystyczno-krajoznawczych.

W roku bieżącym Ministerstwo z funduszu gier i zabaw urządziło 40 szkolnych schronisk noclegowych, których adresy są wskazane w Informatorze o schroniskach noclegowych. W latach przyszłych Ministerstwo zamierza uzupełnić wewnętrzne urządzenie schronisk, oraz przedsięwziąć budowę specjalnych domów wycieczkowych.

Uznając wycieczki turystyczno-krajoznawcze za wysoce wartościowy czynnik w wychowaniu młodzieży, polecam tę sprawę specjalnej uwadze nauczycielstwa i władz szkolnych.

Warszawa, dnia 21 maja 1927 r. (Nr. I. 9096/27).

Minister Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego:

(—) *Dr. Dobrucki.*

147.

OKÓLNİK

Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do Kuratorów Okręgów Szkolnych i Liceum Krzemienieckiego — w sprawie kwalifikacji do nauczania religii.

Z powodu podniesionych wątpliwości w związku z rozporządzeniem Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 16 listopada 1926 r. w sprawie kwalifikacyj zawodowych do nauczania religii mojąszowej w szkołach średnich (Dz. U. R. P. Nr. 124 z r. 715) wyjaśniam, że postanowienie art. 3 ustawy z dnia 22 września 1922 r., dotyczącej kwalifikacyj zawodowych do nauczania w szkołach średnich, wraz ze zmianami, wprowadzonymi ustawą z dnia 16 lipca 1924 r. (Dz. Urz. Min. W. R. i O. P. Nr. 18 z r. 1924 poz. 178), ma zastosowanie do nauczycieli religii w szkołach średnich, począwszy od chwili wejścia w życie rozporządzenia, względnie rozporządzeń, normujących szczególne kwalifikacje zawodowe do nauczania religii.

Warszawa, dnia 3 czerwca 1927 r. (Nr. II. P. 6832/27.)

Minister Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego:

(—) *Dr. Dobrucki.*

148.

OKÓLNİK

Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do wszystkich władz i urzędów, podległych Ministerstwu, — w sprawie potwierdzenia odbioru podań, składanych przez inwalidów wojennych.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego poleca, aby podległe mu władze i urzędy potwierdzały odbiór podań inwalidów wojennych i w potwierdzeniu tem wyszczególniały wszystkie otrzymane załączniki, jeżeli petenci, wnosząc podania, poproszą o to ustnie lub pisemnie i jeżeli przygotowują do potwierdzenia gotowy spis załączników.

Warszawa, dnia 30 maja 1927 r. (Nr. O. Prez. 3085/27).

Za Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego

(—) *W. Żłobicki* wz. Podsekretarza Stanu.

149.

L. O. 1039/27.

Kraków, dnia 21 czerwca 1927 r.

Do

Dyrekcji państwowych szkół średnich ogólnokształcących, szkół zawodowych (Szkoły Rolniczej w Czernichowie), seminarjów nauczycielskich oraz Rad Szkolnych Powiatowych w Okręgu — w sprawie podpisywania zleceń wypłaty z rachunków bieżących.

Wobec kategorycznego żądania Ministerstwa Skarbu przestrzegania zasady, że przy każdym akcie, mającym związek z wypłatą pieniędzy, współdziałać powinny dwie osoby, Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego zarządziło rozporządzeniem z dnia 14 czerwca br. Nr. OR. 6842/27, **aby zlecenia wypłaty, wystawiane przez podległe Kuratorjum zakłady i Rady Szkolne Powiatowe, podpisywane były przez kierowników tych zakładów, względnie inspektorów szkolnych i kontrasygnowane przez osoby przez nich upoważnione.** Na podstawie wyjaśnienia Ministerstwa Skarbu, zawartego w piśmie z dnia 4 maja 1927 r. Nr. DK. 1256/WAK., Ministerstwo WR. i OP. zawiadomiło równocześnie, że do kontrasygnowania zleceń wypłaty mogą być upoważnieni również urzędnicy kotraktowi.

PP. Dyrektorzy tych Zakładów naukowych, które nie posiadają sekretarzy szkolnych, lub w których pomocnicy rachunkowi nie mają charakteru urzędników państwowych, winni upoważnić do kontrasygnowania zleceń wypłaty osoby z pośród grona nauczycielskiego.

Za Kuratora Okręgu Szkolnego : Dr *Lewicki* wr.
Naczelnik Wydziału.

150.

L. O. 1124/27.

Kraków, dnia 4 lipca 1927 r.

Do

Dyrekcji państwowych szkół średnich ogólnokształcących oraz szkół zawodowych w Okręgu — w sprawie przechowywania funduszków specjalnych na rachunkach bieżących.

Nawiązując do zarządzenia z dnia 3 grudnia 1926 r. Nr. OR. 1785/26, ogłoszonego w Dz. U. Kuratorjum Nr 11 z r. 1926, Kuratorjum zawiadamia na podstawie zarządzenia Ministerstwa WR. i OP. z dnia 28 czerwca 1927 Nr. OR. 9182/27, że Ministerstwo Skarbu pismem z dnia 14 czerwca 1927 r. Nr. DK. 2052/WAK., skierowanem do wszystkich Izb Skarbowych, wyjaśniło, iż pozostałości na rachunkach bieżących dyrekcji państwowych gimnazjów oraz państwowych szkół zawodowych, stanowiące salda taks administracyjnych, funduszu zabaw i gier ruchowych, funduszu obrotowego w szkołach zawodowych, kaucyj i opłat specjalnych, nie mają charakteru sum, podlegających przelewowi na właściwe rachunki w myśl § 16 rozporządzenia Ministerstwa Skarbu z dnia 14 sierpnia 1922 r. L. GUK. 3238/WAK. (Dzien. Urz. Min. Skarbu Nr 21 z roku 1922), i jako takie mogą być przenoszone po upływie okresu budżetowego do ksiąg rachunków bieżących nowego okresu do dalszej dyspozycji.

Za Kuratora Okręgu Szkolnego : Dr *Lewicki* wr.
Naczelnik Wydziału.

L. O. 1047/27.

Kraków, dnia 24 czerwca 1927 r.

Do

Dyrekcji państwowych i prywatnych szkół średnich ogólnokształcących, szkół zawodowych (Szkoły Rolniczej w Czernichowie), seminarjów nauczycielskich oraz Rad Szkolnych Powiatowych w Okręgu — w sprawie wycieczek szkolnych do Gdańska.

Nawiązując do zarządzenia z dnia 14-go września 1925 r. L. 1750/O., ogłoszonego w Dzienniku Urzędowym Kuratorjum Nr 10 z r. 1925, Kuratorjum przypomina ponownie na skutek pisma Komisarza Generalnego Rz. P. w Gdańsku z dnia 19 czerwca br. Nr 2402/W./27, że przed wyjazdem do Gdańska należy zatwierdzić następujące formalności, a mianowicie:

1) sporządzić ze strony kierownika szkoły listę uczestników, podając dokładnie imię, nazwisko i wiek ucznia. Spis ten powinien być poświadczony przez Starostwo, które ma stwierdzić, że wymienione w spisie osoby są obywatelami Państwa Polskiego,

2) wymienić w liście kierownika szkoły względnie kierownika wycieczki,

3) przesłać dwa egzemplarze wyżej wymienionego spisu do Komisarjatu Generalnego Rz. P. w Gdańsku na 10—14 dni przed wyjazdem z Polski, a to celem zgłoszenia wycieczki w Senacie Wolnego Miasta Gdańska,

4) każdy uczestnik wycieczki winien zaopatrzyć się w swoją legitymację szkolną.

Ponieważ powyższa procedura ustalona została na zasadzie obustronnego porozumienia Komisarjatu Generalnego z Senatem W. M. Gdańska, celem jak najdalej idącego ułatwienia wycieczkom szkolnym przyjazdu z Polski do Gdańska, formalności powyższe przestrzegane być muszą bezwarunkowo.

Kuratorjum zaznacza, że w zasadzie po myśli art. 14 i 15 umowy polsko-gdańskiej z dnia 24/X 1921 każdy obywatel polski powyżej lat 14, udający się do Gdańska, musi posiadać dowód osobisty, wystawiony przez władze administracyjne I instancji.

Przepisy art. 14 i 15 brzmia:

„Artykuł 14.

1) Rzeczpospolita Polska i Wolne Miasto Gdańsk zezwalają na przekroczenie wspólnej granicy obywatelom drugiej Strony za dowodem osobistym, wystawionym przez właściwą władzę swego kraju w jego języku urzędowym. Wyjątek stanowią osoby, których wydalenie nastąpiło prawnie.

2) Dzieci poniżej lat czternastu dowodu osobistego nie potrzebują.

Artykuł 15.

Dowód osobisty winien zawierać:

- a) rysopis osoby posiadacza i dokładny jego adres;
- b) fotografie posiadacza z nowszych czasów z poświadczeniem władzy że fotografie wyobraża posiadacza dowodu osobistego;
- c) własnoręczny podpis posiadacza, albo o ile tenże nie jest piśmienny, odpowiednią uwagę ze strony wystawiającego urzędnika;
- d) podanie przynależności państwowej posiadacza“.

Dyrekcje szkół, organizujące wycieczki szkolne do Gdańska, muszą stosować się bezwzględnie do wskazówek, przytoczonych powyżej, aby nie narazić się na niewpuszczenie wycieczek do Gdańska i uniknąć różnych nieprzyjemności i strat materialnych.

Za Kuratora Okręgu Szkolnego: Dr *Lewicki* wr.
Naczelnik Wydziału.

152.

Ministerstwo Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego

Nr. O. R. 9018/27.

Warszawa, dnia 12 lipca 1927 r.

Do

**wszystkich Władz i Urzędów, podległych bezpośrednio Ministerstwu
W. R. i O. P., — w sprawie prowadzenia księgi inwentarzowej.**

Stwierdzono w wielu wypadkach niewypełniania przez poszczególne Urzędy w księdze inwentarzowej rubryki „Data i Nr. asygnacji“ wówczas, gdy nie jest wystawiana asygnacja. Ministerstwo, celem ujednostajnienia trybu postępowania przy prowadzeniu przepisowej księgi inwentarzowej, wyjaśnia i zarządza w porozumieniu z Najwyższą Izbą Kontroli, aby urząd, zakupujący przedmioty inwentarzowe z sum, umieszczonych na rachunkach bieżących, względnie z funduszków pozabudżetowych, zapisywał w rubryce „Data i Nr. asygnacji“ w księdze inwentarzowej datę i Nr. zlecenia wypłaty lub asygnacji wewnętrznej, tj. kwitu kasowo-rozchodowego.

Za Ministra: *Mieczysław Szerer*
Dyrektor Departamentu.

Kuratorjum Okręgu Szkolnego Krak.
L. O. 1193/27.

Kraków, dnia 19 lipca 1927 r.

Dyrekcjom państwowych szkół średnich ogólnokształcących, seminarij i kursów nauczycielskich, szkół zawodowych, Rad Szkolnych Powiatowych w Okręgu oraz Szkole Rolniczej w Czernichowie

do wiadomości i ścisłego stosowania.

Za Kuratora Okręgu Szkolnego: *Dr Jakóbiec* wr.
wz. Naczelnika Wydziału.

153.

L. O. 1241/27.

Kraków, dnia 10 sierpnia 1927 r.

Do

Wydziałów i Oddziałów Kuratorjum, Dyrekcyj państwowych szkół średnich ogólnokształcących, szkół zawodowych (szkoły rolniczej w Czernichowie), seminarjów nauczycielskich oraz Rad Szkolnych Powiatowych w Okręgu — w sprawie przyjmowania papierów wartościowych przez władze i urzędy państwowe jako wadja i kaucje.

Wskutek pisma Ministerstwa Skarbu z dnia 30 czerwca 1927 roku Nr. DOP. 2801/V Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego oznajmiło rozporządzeniem z dnia 27 lipca 1927 r. Nr. O. R. 10744/27, że w Nr. 166 „Monitora Polskiego“ z dnia 23 lipca b. r. pod pozycją 426 podano obwieszczenie Ministra Skarbu z dnia 30 czerwca r. b. w sprawie przyjmowania papierów wartościowych przez Władze i Urzędy państwowe jako wadja i kaucje, zabezpieczające interesy Skarbu Państwa.

Kurator Okręgu Szkolnego:
wz. *Dr. Jakóbiec* wr.
wz. Naczelnika Wydziału.

154.

L. O. 1275/27.

Kraków, dnia 12 sierpnia 1927 r.

Do

Wydziałów i Oddziałów Kuratorjum oraz Rad Szkolnych Powiatowych w Okręgu — w sprawie zwrotu odprawy z art. 116 ustawy o państwowej służbie cywilnej.

Opierając się na piśmie Ministerstwa Skarbu z dnia 21 lipca 1927 r. Nr. 1744/DB/2, Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego zawiadomiło rozporządzeniem z dnia 6 sierpnia br. Nr. O. R. 10998/27, że Ministerstwo Skarbu zmieniło wydane poprzednio okólniki z dnia 19 maja 1924 r. Nr. 263/DB./I. i z dnia 18 listopada 1924 r. w tym kierunku, że odprawa, unormowana w art. 116 ustawy z dnia 17 lutego 1922 r. o państwowej służbie cywilnej (Dz. U. R. P. Nr. 21, poz. 164) w brzmieniu, zmienionem ustawą z dnia 22 grudnia 1925 r. Dz. U. R. P. Nr. 129, poz. 920, nie podlega zwrotowi w wypadkach, gdy funkcjonariusz, który otrzymał ją przy zwolnieniu ze służby państwowej, zostanie przed upływem 3 miesięcy od chwili zwolnienia przyjęty do jakiegokolwiek służby państwowej lub samorządowej.

Kurator Okręgu Szkolnego: wz. *Dr. Jakóbiec* wr.
wz. Naczelnika Wydziału.

155.

L. I. U. 8101/27.

Kraków, dnia 18 czerwca 1927 r.

Do

Rad Szkolnych Powiatowych w Okręgu i Rady Szkolnej Miejskiej w Krakowie — w sprawie urlopów słuchaczy W. K. N. za zwrotem kosztów zastępstwa.

Celem jednolitego unormowania sprawy urlopów nauczycieli szkół powszechnych, którzy jako słuchacze Wyższych Kursów Nauczycielskich korzystać będą w roku szkolnym 1927/28 z urlopów za zwrotem kosztów zastępstwa, Ministerstwo W. R. i O. P. rozporządzeniem z dnia 31 maja 1927 r. Nr. I. 8310/27 zarządziło, że:

- 1) nauczyciel, korzystający z urlopu za zwrotem kosztów zastępstwa, otrzymuje urlop od dnia 1 września 1927 r. do dnia 30 czerwca 1928 roku.
- 2) przez cały czas urlopu, t. j. od dnia 1 września 1927 r. do dnia 30 czerwca 1928 r., należy nauczycielowi urlopowanemu za zwrotem kosztów zastępstwa potrącać przy wypłacie jego miesięcznych poborów kwotę, odpowiadającą miesięcznemu uposażeniu grupy XI. szczebla „a“, bez względu na to, czy i kiedy zostaje zarządzone zastępstwo za urlopowanego.

Zarządzenie niniejsze wchodzi w życie z dniem 1 września 1927 roku.

Za Kuratora Okręgu Szkolnego:

Dr. Pilecki wr. Naczelnik Wydziału.

156.

L. I. T. 9981/27.

Kraków, dnia 16 lipca 1927 r.

Do

Rad Szkolnych Powiatowych w Okręgu i Rady Szkolnej Miejskiej w Krakowie — w sprawie studjów i egzaminów z robót ręcznych.

Ministerstwo W. R. i O. P. rozporządzeniem z dnia 2 lipca 1927 r. Nr. I. 15738/27 wyjaśniło, że świadectwo dojrzałości, względnie świa-

dectwo ukończenia polskiej siedmioklasowej szkoły średniej ogólnokształcącej, uzyskane w czasie, kiedy nie istniały szkoły wyżej zorganizowane danego typu, odpowiada postanowieniom § 1 rozporządzenia Ministra W. R. i O. P. z dnia 7 października 1924 r. w sprawie studjów i egzaminów z robót ręcznych (Dz. Urz. Nr. 18/140, poz. 182).

Osoby zatem, mające świadectwa z ukończenia w r. 1917 siedmioklasowej szkoły żeńskiej, mogą być przyjęte do państwowego Instytutu Robót Ręcznych w Warszawie.

Za Kuratora Okręgu Szkolnego:

Taroni wr.

wz. Naczelnika Wydziału.

157.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego.

Nr. I. 11738/27.

Warszawa, dnia 4 lipca 1927 r.

Do

Kuratorjum Okręgu Szkolnego — w sprawie szkół powszechnych dla dorosłych.

Dorastająca młodzież, której wiek szkolny upłynął w czasie wielkiej wojny, garnie się do nauki wieczornej, prowadzonej według programu szkół powszechnych.

Uznając takie dążenie do nauki za objaw bardzo pocieszający, Ministerstwo poleca Kuratorjom, aby możliwie ułatwiały Samorządom lub instytucjom oświatowym organizowanie szkół dla dorosłych i dorastających bez ograniczeń wieku, przyczem winny być przestrzegane następujące zasady, ustalone dnia 20 stycznia 1926 r. za Nr. I. 22190/25.

1. Abiturjenci kursów dla dorosłych mogą składać egzaminy z zakresu materiału naukowego siedmioklasowej szkoły powszechnej, lub pewnej liczby oddziałów tejże szkoły.

2) Kandydaci mogą otrzymać zwolnienie od składania egzaminu z języka obcego, rysunków, robót ręcznych i ćwiczeń cielesnych.

3) Przewodniczącym Komisji Egzaminacyjnej, do której należeć mogą nauczyciele, uczący na danych kursach, będzie Delegat, wyznaczony przez Kuratorjum Okręgu Szkolnego.

4) Kandydaci, którzy złożą pomyślnie egzamin, otrzymują świadectwa z napisem: „Na podstawie rozporządzenia Ministerstwa W. R. i O. P. z dnia 20 stycznia 1926 r. Nr. I. 22190/25 świadectwo niniejsze jest równoznaczne ze świadectwem ukończenia siedmioklasowej szkoły powszechnej i daje wszelkie uprawnienia dla celów, dla których jest wymagane ukończenie szkoły powszechnej, a w szczególności dla celów wymienionych w § 5 Rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 26 czerwca 1924 r. (Dz. Ust. Rzp. Polsk. Nr. 64. poz. 669)“.

Za Ministra: *W. Radwan* wr.

wz. Dyrektora Departamentu.

Kuratorjum Okręgu Szkolnego Krak.

Kraków, dnia 16 lipca 1927 r.

L. I. 9998/27.

Radom Szkolnym Powiatowym w Okręgu

do wiadomości.

Kurator Okręgu Szkolnego:

wz. *Dr Lewicki*, Naczelnik Wydziału.

Ministerstwo Wyznań Religijnych
i Oświecenia Publicznego.

Nr. II. 9018/27.

Warszawa, dnia 5 lipca 1927 r.

Do

Kuratorjów Okręgów Szkolnych, Pana Wizytatora Liceum Krzemienieckiego i Województwa Śląskiego — w sprawie dopuszczenia do egzaminów na nauczycieli szkół średnich.

Nawiązując do wprowadzonego okólnikiem z dnia 20 listopada 1926 r. (Dz. Urz. Min. WR. i OP. Nr 16/178 poz. 212), § 37 rozporządzenia z dnia 9 października 1924 r. (Dzien. Urz. Min. WR. i OP. Nr 18/140 poz. 185), i rozszerzając zasadniczą myśl tego paragrafu, zarządzam dodatkowo, co następuje :

1. Do egzaminu państwowego na nauczyciela szkół średnich (Dzien. Urz. Min. WR. i OP. Nr 18/140 poz. 185) mogą być dopuszczone osoby, które uczą lub uczyły na zasadzie zezwolenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, przewidzianego w art. 3 ustawy o kwalifikacjach do nauczania, a które czyniąc zadość warunkom, wymienionym w § 1 lit. a, b), c), f), wyżej wymienionego rozporządzenia,

a) spełnią przed dniem 1 września 1929 r. jeden z warunków, wskazanych w § 1 lit. d) rozporządzenia z dnia 9 października 1924 r. lub warunek, wymieniony w § 35, lit. c) i b) tego rozporządzenia lub też warunek, podany w rozporządzeniu z dnia 19 lutego 1927 r. (Dz. Urz. Min. WR. i OP. Nr. 6/184 poz. 78), oraz

b) odbędą przed dniem 1 września 1929 r. conajmniej 4-letnią praktykę nauczycielską, w wymiarze przynajmniej 8 godzin tygodniowo, uznaną przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego za wystarczającą i zadowalającą, choćby ta praktyka przypadła częściowo lub nawet w całości na czas przed spełnieniem jednego z warunków, o jakich mowa wyżej.

2. Podobnież do egzaminu pedagogicznego, przewidzianego rozporządzeniem z dnia 29-go stycznia 1923 r. (Dz. Urz. Min. WR. i OP. Nr 9/110 poz. 68), mogą być dopuszczone osoby, które uczą lub uczyły na zasadzie zezwolenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, a które, odpowiadając warunkom, wymienionym w § 7 pomienionego rozporządzenia,

a) zdadzą przed dniem 1 lipca 1928 r. egzamin naukowy, przewidziany tem rozporządzeniem lub zyskają zwolnienie od tego egzaminu w myśl § 14 tegoż rozporządzenia, oraz

b) odbyły lub odbędą przed tym terminem conajmniej 3-letnią praktykę nauczycielską w wymiarze conajmniej 8 godzin tygodniowo, uznaną przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego za wystarczającą i zadowalającą, choćby ta praktyka przypadła częściowo lub nawet w całości na czas przed zdaniem egzaminu, o jakim mowa wyżej.

Zarazem zaznacza się, że postanowienia § 37 rozporządzenia z dnia 9 października 1924 r. (patrz okólnik z dnia 20 listopada 1926 r. Dz. Urz. Min. WR. i OR. Nr 16/178 poz. 212) w dalszym ciągu obowiązuje.

Minister : Dr *Dobrucki* wr.

Kuratorjum Okręgu Szkolnego Krak.
L. II. 4814/27.

Kraków, dnia 26 lipca 1927 r.

Dyrekcjom szkół średnich ogólnokształcących i seminarjów nauczycielskich w Okręgu

do wiadomości.

Za Kuratora Okręgu Szkolnego: Dr *Jakóbiec* wr.
wz. Naczelnika Wydziału.

159.

L. III. 1324/27.

Kraków, dnia 13 czerwca 1927 r.

Do

**Kierownictw Szkół Zawodowych Doksztalających w Okręgu —
w sprawie biletów ulgowych przy przejazdach koleją uczniów szkół
zawodowych doksztalających.**

Wskutek odezwy Dyrekcji Kolei Państw. w Krakowie z dn. 9 marca 1927 r. Nr VI. 11288/27, Kuratorjum zawiadamia, że w myśl przepisów kolejowych uczniom szkół zawodowych doksztalających przysługuje prawo do nabywania miesięcznych biletów uczniowskich jedynie przy przejazdach do szkół, jeżeli miejsce zamieszkania i miejsce praktyki danego ucznia znajduje się poza miejscem istnienia zakładu naukowego.

Zawiadamiając o tem, Kuratorjum poleca Kierownictwom ściśle przestrzeganie tego zarządzenia przy wydawaniu odnośnych zaświadczeń, celem uzyskania miesięcznych biletów uczniowskich.

Za Kuratora Okręgu Szkolnego: *Misky* wr.
Naczelnik Wydziału.

160.

Organizacja szkół.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego rozporządzeniem z dnia 19 lipca 1927 r., Nr. I. 12697/27 nadało prawopubliczności na rok szkolny 1927/8 prywatnej szkole powszechnej SS. Klarysek w Starym Sączu, z ograniczeniem tego prawa do uczenia Zakładu.

161.

Ruch służbowy.

Kuratorjum.

P. o. Kuratora Okręgu Szkolnego Krakowskiego zamianował z dniem 1 lipca 1927 r.: pp. *Tyrpaka Emiljana*, urzędnika rachunkowego X st. sł., kontrolorem w IX st. sł.; *Bilczewską Annę*, urz. kanc. XI st. sł., sekretarzem w X st. służb.; *Gallównę Marję*, urz. kanc. XI st. sł., rejestratorem w X st. służb.; *Świerzbę Józefa*, urz. kanc. XI st. sł. rejestratorem w X st. służb.; *Raźnego Piotra*, praktykanta rach. kas. w XI st. sł., asystentem rachunkowym w X stopniu służb. — w Kuratorjum Okręgu Szkolnego w Krakowie.

Szkolnictwo średnie ogólnokształcące.

P. Minister WR. i OP. rozporządzeniem z dn. 25 maja 1927 r. Nr II. 5642/27 przesunął termin mianowania p. *Eugenjusza Szlapaka* dyrektorem państw. gimn. im. Tadeusza Kościuszki w Myślenicach z 1-go kwietnia 1927 r. na 1 sierpnia 1927 r.

Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego rozporządzeniem z dnia 18-go czerwca 1927 r. Nr II. 6375/27, przeniósł profesora, *Tadeusza Bilińskiego*, z państw. gimnazjum im. St. Konarskiego w Mielcu do państw. gimnazjum im. Jana Matejki w Wieliczce.

Ministerstwo WR. i OP. rozporządzeniem z dnia 18 czerwca 1927 r. Nr II. 6375/27 przeniósł od dnia 1 września 1927 r. nauczyciela, *Antoniego Gieronia*, z państwowego gimnazjum im. Hoene-Wrońskiego w Krakowie do państwowego gimnazjum im. K. Brodzińskiego w Tarnowie, — prof., *Stefanę Krausównę*, z państwowego gimnazjum żeńskiego w Krakowie do państwowego gimnazjum VI. im. Tadeusza Kościuszki w Krakowie, — nauczyciela, *Franciszka Kulisiewicza*, z państwowego gimnazjum w Brzesku do państwowego gimnazjum im. A. Asnyka w Białej, — nauczyciela, *Kazimierza Pajaka*, z państwowego gimnazjum im. Kr. Wł. Jagiełły w Dębicy do państwowego gimnazjum im. Jana Matejki w Wieliczce.

Kuratorjum przeniósł od 1 września 1927 r. rozporządzeniem z dnia 11 lipca 1927 r. L. II. 4629/27 nauczycieli pp.: *Alojzego Cygana* z państwowego gimnazjum im. Kr. Wład. Jagiełły w Dębicy do państwowego gimnazjum im. Tadeusza Kościuszki w Myślenicach, — rozporządzeniem z dnia 16 lipca 1927 r. L. II. 4475/27 dra *Adama Gadowskiego* z państwowego gimnazjum I. im. Jana Długosza w Nowym Sączu do państwowego gimnazjum im. Kr. Stan. Leszczyńskiego w Jasle, — rozporządzeniem z dnia 12 maja L. II. 2933/27 *Stanisława Motykę*, z państwowego gimnazjum im. M. Wadowity w Wadowicach do państwowego gimnazjum im. A. Asnyka w Białej, — rozporządzeniem z dnia 11 lipca 1927 r. L. II. 4631/27 *Józefa Pięty* z państwowego gimnazjum im. Kr. Wł. Jagiełły w Dębicy do państwowego gimnazjum im. Seweryna Goszczyńskiego w Nowym Targu, — rozporządzeniem z dnia 7 lipca 1927 r. L. II. 2288/27 dra *Władysława Szczygła* z państwowego gimnazjum w Zakopanem do państwowego gimnazjum im. St. Konarskiego w Mielcu.

Kuratorjum przydzieliło rozporządzeniem z dnia 19 lipca 1927 roku L. II. 3974/27 *Józefa Burkota*, nauczyciela szkoły powszechnej w Rabie Niżnej, do służby w państw. gimnazjum w Białej na rok szkolny 1927/28.

Kuratorjum rozporządzeniem z dnia 14 lipca 1927 r. L. II. 3540/27 uchyliło swe rozporządzenie z dnia 12 maja 1927 L. II. 2934/27, przenoszące naucz., *Aleksandra Stesłowicza*, z państwowego gimnazjum im. Stan. Konarskiego w Mielcu do państw. gimnazjum im. Seweryna Goszczyńskiego w Nowym Targu, i pozostawiło go nadal w państw. gimnazjum w Mielcu.

Kuratorjum przeniósł w stan spoczynku z dniem 1 maja 1927 roku *Mikołaja Plizgę*, starszego woźnego państw. gimnazjum IX. im. J. Hoene-Wrońskiego w Krakowie.

Szkolnictwo zawodowe.

P. o. Kuratora Okręgu Szkolnego Krakowskiego zamianował od dnia 1 lipca 1927 r. p. *Stanisława Gąsiora*, urz. kanc. XI. st. służb. Państwowej Szkoły Przemysłu Żelaznego w Sułkowicach, urzędnikiem kancelaryjnym w X stopniu służb.

Szkolnictwo powszechne.

Zmarła śp. *Leokadja Gucowa*, em. nauczycielka w Białym Dunajcu, dnia 19 czerwca 1927 roku, w 39 roku życia i po 18 latach służby.

162.

KOMUNIKAT.

W dniu 23 maja br. Kuratorjum Okręgu Szkolnego Krakowskiego przesała na ręce p. Johna Stetsona, nadzwyczajnego posła i ministra pełnom. Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej w Warszawie, telegram następującej treści:

„Głęboko przejęty żywiołową katastrofą powodzi, która dotknęła bliski naszym sercom kraj Stanów Zjednoczonych Ameryki, przesyłam na ręce Jego Excellencji imieniem swoim, podległych mi pracowników i młodzieży szkolnej krakowskiego okręgu szkolnego wyrazy żywego współczucia. Za Kuratora Okręgu Szkolnego Krakowskiego: Dr Pilecki“.

Na powyższy telegram P. Poseł Stetson nadesłał w dniu 3 czerwca b. r. pismo z prośbą o wyrażenie serdecznego podziękowania nauczycielstwu oraz uczniom szkół tutejszego Okręgu za przesłane wyrazy współczucia, świadczące o węzłach sympatii, łączących oba narody.

163.

Kradzież pieczęci urzędowych.

Z biura zarządu publicznej szkoły powszechnej w Jadownikach, powiecie brzeskim, skradziono okrągłą pieczętkę metalową z napisem: „Szkoła ludowa 4 klasowa w Jadownikach“.

W nocy z 13 na 14 maja 1927 r. skradziono ze stolika szkolnego w szkole 1-klasowej powszechnej w Kaninie, powiecie limanowskim, jedną pieczęć okrągłą z napisem: „Zarząd szkoły w Kaninie“,

1 pieczęć podłużną z napisem: „Opłata ryczałtowa rozporządzeniem M. P. i T. z dnia 25/5. 1923 r. L. 2527/V“, oraz pudełko z farbą do odbijania pieczęci.

164.

KONKURS.

Kuratorjum Okręgu Szkolnego Krakowskiego w Krakowie ogłasza niniejszem konkurs na posadę nauczyciela języka polskiego w państwowem seminarjum nauczycielskiem męskiem im. J. Długosza w Starym Sączu.

Kandydaci winni wykazać się kwalifikacjami do nauczania w szkołach średnich ogólnokształcących i seminarjach nauczycielskich, określonymi w ustawie z dnia 26/IX 1922 r., uzupełnionej ustawą z dnia 16 lipca 1924 (Dz. U. R. P. Nr. 75 poz. 740).

Do posady tej przywiązane są pobory, unormowane ustawą z dnia 9/X 1923 r. (Dz. U. R. P. Nr. 116 poz. 924).

Podania, należycie udokumentowane, skierowane do Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, wnosić należy w drodze służbowej

do Kuratorjum Okręgu Szkolnego Krakowskiego w Krakowie w terminie, oznaczonym w odnośnym numerze Dziennika Urzędowego Ministerstwa W. R. i O. P.

165.

Wolne posady w prywatnym seminarjum nauczycielskiem w Dębicy.

W Prywatnym Seminarjum Nauczycielskiem Żeńskim Koła T. N. S. W. im. Królowej Jadwigi w Dębicy są wolne posady:

1) Kierownika Zakładu; 2) nauczycieli (lek): a) przedmiotów pedagogicznych, b) jęz. niemieckiego, c) matematyki.

Warunki przyjęcia: odpowiednie kwalifikacje. — Pobory według norm w zakładach państwowych z 15⁰/₀ dodatkiem.

Zgłoszenia na ręce Dyrekcji.

166.

OGŁOSZENIA.

Ministerstwo W. R. i O. P. zwróciło uwagę na wydaną w Wilnie w r. 1926 nakładem Warszawskiego Towarzystwa Higienicznego książkę Dr. Kazimierza Karaffy-Korbutta, profesora Uniwersytetu Wileńskiego, p. t. „Higiena Publiczna“. Podręcznik ten ze względu na racjonalny układ materiału, jasność i przejrzystość wykładu oraz liczne odpowiednie ryciny, Ministerstwo zaleca nabyć do bibliotek nauczycielskich i uczniowskich.

Ministerstwo poleciło do bibliotek nauczycielskich i uczniowskich w seminarjach nauczycielskich książkę:

Sośnicki Kazimierz, Dydaktyka, Lwów, Państwowe Wydawnictwo książek szkolnych, 1925 r.

Kuratorjum zwraca uwagę na „Przewodnik Bibliograficzny“ wydawany przez Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Lwowie, który może być pomocny przy organizowaniu bibliotek szkolnych.

„Przewodnik Bibliograficzny“ podaje pełną naukową bibliografię druków nieperjodycznych i najważniejszych czasopism naukowych oraz książek o Polsce, ogłoszonych zagranicą, przez to stanowi pewne źródło informacji o produkcji wydawniczej. Kronika notuje najważniejsze sprawy z życia książki w Polsce i zagranicą. Pozatem rok rocznie wychodzą specjalne zeszyty, poświęcone poszczególnym zagadnieniom, jak: książka szkolna, gwiazdkowa, zjazd bibliotekarski i t. d.

DODATEK PEDAGOGICZNO-DYDAKTYCZNY

DO DZIENNIKA URZĘDOWEGO

KURATORJUM OKRĘGU SZKOLNEGO KRAKOWSKIEGO.

Skrobia ziemniaka.

Ćwiczenia praktyczne, przyrodnicze przeprowadzone w klasie IV.
państwowego gimnazjum żeńskiego w Krakowie

przez

prof. Józefę Berggruenównę.

Uwagi wstępne.

Systematyczne prowadzenie ćwiczeń praktycznych z użyciem mikroskopu w kl. IV. gimnazjum humanistycznego napotyka na wielkie trudności, a to z dwóch powodów: 1) z braku odpowiednio urządzonych pracowni, 2) ze względu na wiek dzieci i niski stopień ich rozwoju umysłowego. Trudności pierwszego rodzaju zdołała dyrekcja państw. gimnazjum żeńskiego szczęśliwie pokonać.

Na biologiczną pracownię przeznaczono osobną małą salę; ponieważ salka ta ma złe światło, zaprowadzono zwieszające się z sufitu, elektryczne lampy z ciemnymi umbrami, które można spuszczać tuż nad stoły, tak, że niezależnie od światła dziennego mogą uczennice zawsze pracować przy sztucznym oświetleniu. Sporządzono specjalne cztery niskie stoły i 24 drewnianych taburetków, odpowiednio wysokich, by uczennice mogły, siedząc, patrzeć do mikroskopów.

Najważniejszą częścią urządzenia pracowni — to mikroskopy. Posiada ich pracownia 9. Dwa: firmy Reicherta; z tych jeden z soczewką imersyjną służy do ćwiczeń i do demonstracji n. p. bakteryj, jeden firmy Zeissa i sześć firmy Leitz z Wetzlaru, zakupione w 1924 roku za pośrednictwem krakowskiej „Chemotechniki“ po 350 zł. (Statyw E. Obiektywy 1, 3, 7, okulary I, III, powiększ. 16 — 500 syst. rewolw.).

Ponieważ pracownia jest mała, a klasy liczne, podzielono każdą klasę na dwa oddziały i zależnie od liczebności klasy, pracują przy jednym mikroskopie po 2 lub 3 uczennice, stale te same. Każda grupa odpowiada za całość i czystość powierzonego im mikroskopu, szkieł, narzędzi i za porządek w szufladzie. W klasie IV a, w której przeprowadzałam ćwiczenia „pokazowe“, pracują przy jednym mikroskopie po 2 uczennice, a zatem warunki pracy

są dobre. Zazwyczaj prowadzę z każdym oddziałem uczenie 2-godzinne ćwiczenia, jednak ze względu na zbyt wielką liczbę uczestników kursu przyrodniczego, których nie mogła na raz pomieścić nasza mała pracownia, musiałam zmienić ten system i w ciągu tego samego czasu urządzić dwa jednogodzinne, właściwie 45-cio minutowe ćwiczenia, dla pierwszej i drugiej grupy uczenie.

Jako pomoce przygotowano do lekcji: bulwy ziemniaka, mąkę kartoflaną, pszenną, miążką krede, słoik z jodem krystalicznym, 4 flaszeczki z kroplomierzami, zawierające roztwór jodu w jodku potasu, na każdym stole po dwa szkiełka zegarkowe z mąką pszenną, ścienne tablice Schmeil'a, przedstawiające różne rodzaje skrobi (z tablic tych korzystały uczennice dopiero w czasie późniejszych ćwiczeń). Przed lekcją przygotowałam skrawki bulwy ziemniaka, a podczas pauzy, poprzedzającej ćwiczenia, założyły uczennice preparaty do mikroskopów i nastawiły najmniejsze powiększenie. W normalnych warunkach robią to wszystko same uczennice, każdy „stół“ dla siebie; tym razem chodziło o zyskanie na czasie, gdyż 45 minut na kranie skrawków, nastawienie mikroskopu, obejrzenie preparatu i wykonanie rysunku nie mogło wystarczyć.

Przebieg lekcji.

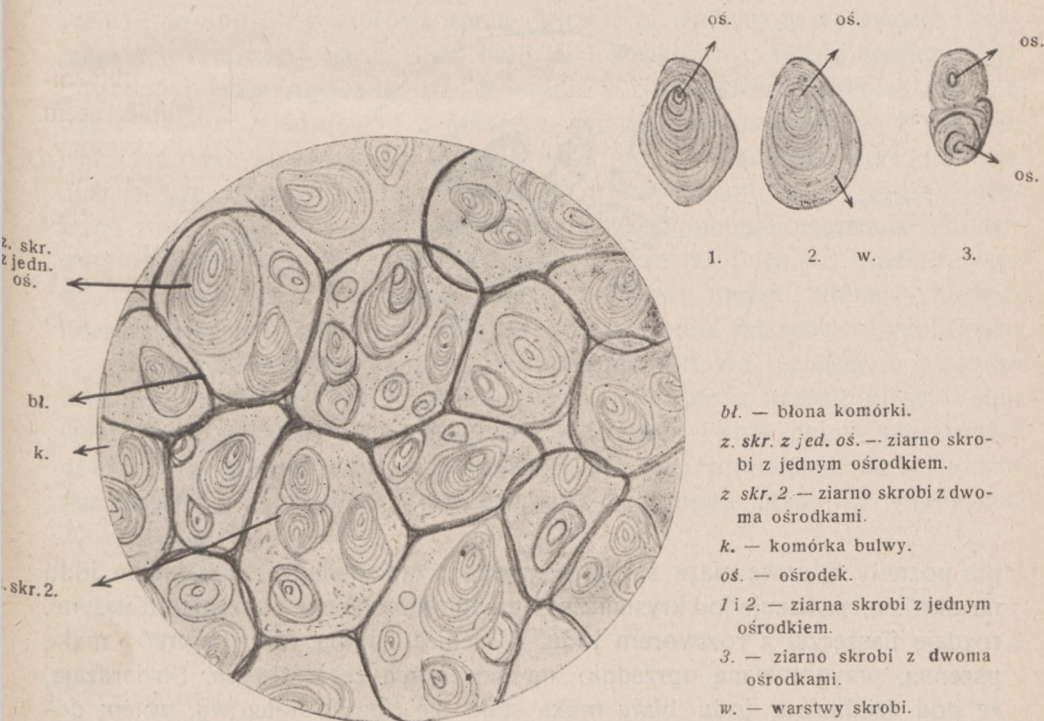
Gdy uczennice zajęły swoje stałe miejsca przy mikroskopach, objaśniłam wszystkim uczennicom, co mają pod mikroskopem. Na zapytanie, czym jest bulwa ziemniaka, odpowiada jedna z uczenie, że to jest pęd podziemny, roślina gromadzi w nim pokarm; inna podaje nazwę: materiał zapasowy. Zapytane, uczennice przypominają, jakie części składowe komórki roślinnej poznały na dawniejszych ćwiczeniach: błonę, plazmę, jądro w komórkach, błony podziemnych liści cebuli, ciała zieleni w komórkach liści elodei, sok komórkowy w komórkach liścia trzykrotki, chromoplasty w komórkach owocu pomidora.

Celem dzisiejszych ćwiczeń: poznać materiał zapasowy, skrobię, inaczej mączkę, zawartą w komórkach bulwy ziemniaka. Na zapytanie, czy znają skrobię ziemniaka z codziennego życia, odpowiada kilka uczenie, że robią krochmal z ziemniaków, z mąki ziemniaczanej ciastka, biszkopty, klajster introligatorski.

Nawiązanie trwało około 5 minut, poczem uczennice przystępują do właściwych ćwiczeń, t. j. do **samodzielnej obserwacji** preparatu najprzód pod mniejszym, potem pod większym powiększeniem. Objąsniam, że dla uzyskania wyraźnego obrazu należy użyć zasłony (blendy), przechodzę od jednej grupy do drugiej, sprawdzając, czy uczennice mają dobrze nastawione mikroskopy, czy odpowiednio wybrane miejsce oglądanego skrawka; w kilku wypadkach pomagam przy blendowaniu, z czym niektóre uczennice nie mogą

sobie same poradzić. Gdy uczennice dostatecznie obejrzały preparat (t. j. po 15 minutach) i twierdziły, że już zdają sobie sprawę z tego, co zobaczyły, zarządzam przerwę w oglądaniu preparatów, a wyznaczona uczennica rysuje na tablicy to, co zdołała spostrzec przez mikroskop. Inne uczennice śledzą powstanie rysunku na tablicy, dodają swoje spostrzeżenia, uzupełniają rysunek i podpisują nazwy, podane przez nauczycielkę. Pierwsza z rysujących uczennic dobrze zaobserwowała kształt i warstwowanie ziarn skrobi, ale nie jasno zdawała sobie sprawę z ich położenia w stosunku do ścian komórek bulwy; inna nie spostrzegła warstwowanych ziarn; dwie uczennice zwróciły uwagę na ziarna złożone i tak wspólnym wysiłkiem uczennic powstał na tablicy w ciągu 15 minut rysunek, na którym uwidoczniło się: granice komórek, kształt i warstwowanie prostych i złożonych ziarn skrobi, ośrodek warstwowania. Rysunek taki jest właściwym sprawdzianem wiadomości zdobytych w czasie ćwiczeń, w trakcie jego powstawania można było obserwować, jak wielką trudność sprawia uczniom dokładne zdanie sobie sprawy z tego, co widziały przez mikroskop.

Skrobia ziemniaka. Skrawek bulwy.

Rys. 1.

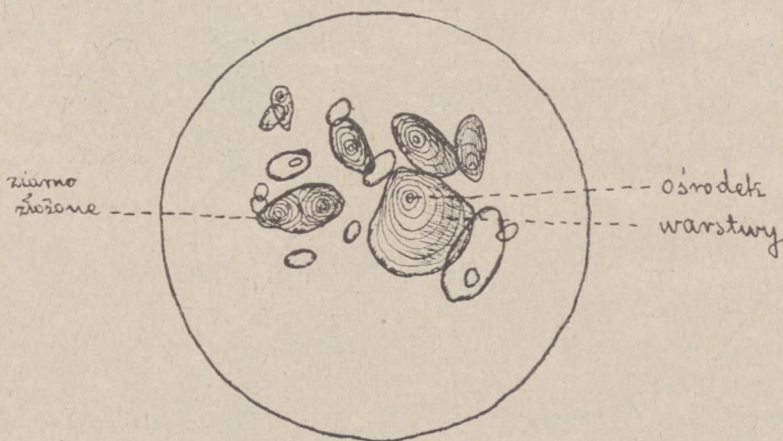
- bl.* — błona komórki.
z. skr. z jedn. oś. — ziarno skrobi z jednym ośrodkiem.
z skr. 2 — ziarno skrobi z dwoma ośrodkami.
k. — komórka bulwy.
oś. — ośrodek.
1 i 2. — ziarna skrobi z jednym ośrodkiem.
3. — ziarno skrobi z dwoma ośrodkami.
w. — warstwy skrobi.

Po wrysowaniu szczegółów, rysunek na tablicy zmazano, uczennice raz jeszcze oglądają preparaty i rysują w zeszytach obraz, widziany w swoim mikroskopie; podpisują rysunki (załączony rys. 1 uczenicy, wykonany w czasie ćwiczeń) i na zakończenie zdają w kilku słowach sprawę z tego, czego się dowiedziały w ciągu ćwiczenia o budowie ziarn skrobi ziemniaka. Zdejmują preparaty z pod mikroskopów, myją szkiełka, wycierają soczewki, gaszą lampy i wychodzą z pracowni.

Odmiana ćwiczeń.

Ćwiczenia drugiej grupy, następujące bezpośrednio po pierwszych, musiały być nieco inaczej poprowadzone, gdyż nie było czasu na uprzednie przygotowanie skrawków i nastawienie mikroskopów. Uczennice otrzymały jako materiał do badań bulwy ziemniaka, z których naskrobały skalpelami trochę mączki na szkiełka podstawowe. Nawiązanie do wiadomości, zdobytych na poprzednich ćwiczeniach, oglądanie i rysowanie odbyło się podobnie jak na ćwiczeniach pierwszej grupy (rys. uczenicy). Gdy uczennice

Ziarna skrobi z bulwy ziemniaka.

Rys. 2.

już poznały budowę ziarn skrobi ziemniaka, zapoznają je z działaniem jodu na skrobię, pokazując jod krystaliczny, przypominam znaną uczennicom jodynę, rozdają flaszeczki z roztworem jodu. Uczennice barwią nim najprzód mąkę pszenną, przygotowaną uprzednio na szkiełkach zegarkowych. Stwierdzają, że pod działaniem jodu biała mąka staje się ciemno-fioletową, potem dodają do preparatu pod mikroskopem kroplę roztworu jodu i obserwują zabarwienie się ziarn skrobi ziemniaka na fioletowo. Zapisują w zeszytach,

jak działa jod na skrobię. Następnie otrzymują bez żadnych objaśnień trochę mąki pszennej lub ziemniaczanej lub miałkiej kredy na szkiełka podstawowe, by rozpoznały pod mikroskopem, z pomocą jodu, czy ów biały proszek jest skrobią ziemniaczaną czy inną, czy też nie skrobią. Próba częściowo tylko się udaje, gdyż dwie grupy uczenic, chcąc popisać się szybkością wobec tak licznych widzów, pospiesznie i niedokładnie oczyściły szkiełka z mąki ziemniaczanej, ziarenka skrobi ziemniaka zmieszały się z mąką pszenną i trudno im było rozpoznać, co właściwie mają pod mikroskopem.

Pod koniec lekcji uczennice zbierają krótko nowo nabyte wiadomości, notują je w zeszytach; czyszczą i chowają mikroskopy.

Uwagi końcowe.

Porównując opis ćwiczeń I-szej i II-giej grupy uczenic, możnaby sądzić, że druga grupa wyniosła więcej wiadomości z ćwiczeń, że zatem niepotrzebnie utrudniałam obserwację uczennicom I-szej grupy, dając im do badania, zamiast samych ziarn skrobi skrawki bulwy ziemniaka, przyczem obecność błon komórkowych i grubość skrawków zaciemniała obraz i utrudniała obserwację budowy ziarn. Jednak uważam, na podstawie kilkuletniego doświadczenia, ten sposób przeprowadzania ćwiczeń za trudniejszy wprawdzie i wymagający dłuższego czasu, lecz bardziej instruktywny. Wtedy bowiem, gdy przychodzi pora oglądania na ćwiczeniach ziarn skrobi, uczennice używają mikroskopów zaledwie od 2 miesięcy, jeszcze nie oswoiły się z tem, że widzą obrazy bardzo silnie powiększone, pojęcie komórki, jądra jest dla nich jeszcze czemś nowem, nie mocno ugruntowanem i często, widząc duże, luźne ziarna skrobi, uważają każde ziarno za odrębną komórkę, a ośrodek warstwowania za jądro. Dając uczennicom skrawki bulw, o wielkich, wyraźnych komórkach, w których widać pełno ziarn mączki, unikamy błędnej interpretacji spostrzeżeń i możliwości powstawania fałszywych wyobrażeń.

W sumie okazuje się, że można osiągnąć dobre rezultaty, t. j. samodzielność obserwacji przy użyciu mikroskopu już u uczenic klasy IV-tej, jednakowoż wymaga to (oczywiście prócz intensywnej pracy nauczyciela) dobrze wyposażonej pracowni, większej, niż plan przewiduje, liczby godzin dla ćwiczeń praktycznych i podziału klas na grupy, liczące nie więcej, jak 20 uczniów.

W jaki sposób uzupełniono gabinet przyrodniczy w gimnazjum państw. im. Króla Stanisława Leszczyńskiego w Jaśle?

przez

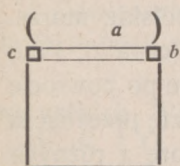
prof. Ludwika Krajewskiego.

Wojna światowa zniszczyła wiele szkół, a szczególnie gabinety przyrodnicze i fizykalne. Państwo nasze odrodzone nie może narazie sprostać zakupom pomocy naukowych, gdyż te przeważnie są wyrobami zagranicznymi, przeważnie niemieckimi, a ceny ich są zbyt wygórowane. Musimy sami pomyśleć o tem, by nauki biologiczne, których podstawą jest badanie życia, warunków życia i budowy zwierząt i roślin, nie ucierpiały na treści nauki, pozostawionej jedynie opisywaniu lub obrazowi. Już podręcznik Dra Simma wiele podaje, my przyrodnicy powinniśmy tylko pochwycić stosowny moment do zrobienia odpowiedniego preparatu, celem otrzymania pomocy naukowych, koniecznych do anatomji porównawczej zwierząt, a dających się zastosować do nauki o poszczególnych osobnikach w klasach niższych.

Doświadczenia moje wykazały, że preparaty powinny być robione z materiału wprost świeżego, zanim nastąpi rozpuszczenie się plazmy w komórce (cytoliza). Preparaty takie odznaczają się zatrzymaniem naturalnego kształtu zwierzęcia, a płazy naprzykład zatrzymują nawet barwik w skórze. A więc tajemnicą udania się preparatu jest, by ułożenie go, ewentualnie nastrzykiwania celem otrzymania mumji, zdjęcie skórki z ptaka i t. p. nastąpiło po śmierci danego organizmu, ale jeszcze przed cytolizą. Czas ten wynosi według fizjologii mniej więcej do 25 minut.

Co do sposobu technicznego otrzymania preparatu o wyglądzie estetycznym, ale taniego, musimy posługiwać się słojami t. zw. konfiturowemi, jednak o otworze górnym, odpowiadającym szerokości powierzchni dna. Dokoła otworu powinien być kołnierzyk ze szkła, by mogła się utrzymać przy nakryciu płytka szklana, na którą po włożeniu preparatu nalewamy parafiny, by uchronić formalinę przed parowaniem. Słoiki dobieramy, o ile możliwości, bez skaz i foremne. Wielkości ich są różne, dobieramy je zależnie od wielkości zwierzątka. Posługujemy się również próbkami o przekroju 3 cm., a wysokości 15 cm., które zamówić można w hutach szklanych np. w Krośnie „Polskie Huty Szkła“ po cenach kilkanaście groszy za sztukę. W tym wypadku zamiast płatki nakrywkowej, gdyż próbówka niema wcięcia u góry, używamy korka zwykłego, który włączamy w otwór na 1 cm do środka i nalewamy na niego parafiny. O ile szklarz, wycinając płytki szklane, nakrywkowe, stosowne do otworu u spodu kołnierzyka, zrobił je niecałkiem dokładne, musimy (obawiając się, by parafina w stanie płynnym nie naląła się na powierzchnię formaliny i tam nie zastygła) przedtem zakleić brzegi płytki nakrywkowej parafiną w stanie krzepnącym, czyli za

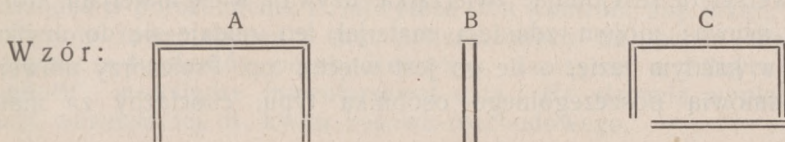
kitować je, a dopiero potem nalać parafiny po brzegi kołnierzyka. Powstaje wówczas warstwa 1 cm. parafiny, która zastępuje w zupełności korek szklany.

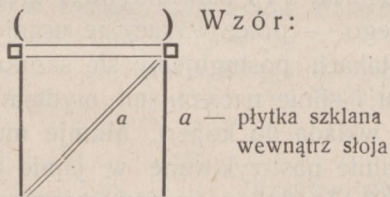
A. Wzór słoika z płytką nakrywkową szklaną.

- a — parafina
 b — płytka nakrywkowa szklana
 c — kitowane brzegi płytki.

Zależnie od wielkości osobnika zwierzęcego posługujemy się wewnątrz słoja jużto **płytkami**, jużto **bagietkami** szklanymi, z których robimy odpowiednie formy nad lampką spirytusową dla rozpięcia zwierzątka.

Naturalnie dla zwierzątek o barwie jasnej używaliśmy płytek szklanych, ciemnych lub mlecznych; płytki te, używane przeze mnie były kształtu prostokąta, którego bok jeden równa się przekrojowi słoja, a drugi jego wysokości, ale tylko do wcięcia u góry t. zw. kołnierzyka, tak, by nakrywkowa płytka szklana wygodnie spoczywała na dnie kołnierzyka u góry.

Na płytce umieszczałem okaz, przez który igłą przeciągałem nitkę i zawiązywałem na odwrotnej stronie. Preparat przeszywałem w ten sposób w dwóch lub trzech miejscach. Jeśli jednak mieliśmy do czynienia z preparatem anatomicznym, to postępowaliśmy w ten sam sposób, ale podwiązując poszczególne organy, o który nam chodziło, zawiązując na odwrotnej stronie płytki.

Przypatrzmy się na przykład preparatowi chełbi modrej. Zwierzątko o budowie galaretowatej, przerywające się łatwo, umieściliśmy na bagietce zgiętej w prostokąt. Preparat ten, przedtem utrwalony w formalinie 20%, (staje się mniej kruchy) podnosimy czterema palcami i ramiona zwierzątka puszczamy do wewnątrz prostokąta z bagietki, gdy reszta ciała spoczywa na bagietce. Od rogów wychodzą nitki, przeciągnięte igłą przez ciało chełbi. Nitki te po wpuszczeniu preparatu do formaliny nawiązujemy na nakrywkowej płytce, na którą wlewamy parafinę. Preparat występuje przejrzysto, a kosztuje zaledwie 55 groszy. (Słów 1 litr).

Typ jamochłonów już ma swojego przedstawiciela, a zwierzątko to łatwe jest do zdobycia, gdyż na prace wakacyjne zadane jest zbieranie ryb i jamochłonów dla tych uczniów, którzy wyjeżdżają nad polskie morze. Uczniowie wyjeżdżający otrzymują 1 litr formaliny 6⁰/₀—8⁰/₀ (cena zł. 1.20) i zobowiązują się wrzucać do słoja dużego złapane twory, które po powrocie oddziela się i z mniej uszkodzonych robi się preparaty, a resztę przeznaczają do dyssekcji. Tak samo zdobywamy dla gabinetów faunę i florę z różnych stron Polski.

Drugi sposób zdobycia materiału (zagranicznego) jest trudniejszy, bo zależny od ilości materiału na wyższych uczelniach Wydziału Zoologicznego. Studenci uniwersytetu, sekcjonując zwierzątka, używają wiele materiału, który następnie się usuwa; moim zdaniem materiał ten nadaje się do użytku szkolnego, a w każdym razie, o ile go jest więcej, pp. Profesorzy uniwersytetu nie odmówią poszczególnego osobnika typu, chociażby za małą zapłatą.

Przypatrzmy się poszczególnym przedstawicielom typów i miejscu ich zdobycia. Typ jamochłonów: gąbki słodkowodne — staw, chełbia modra — Polskie Morze. Typ szkarłupni: jeżowiec, rozgwiazdy, — z dyssekcji na uniwersytetach. Typ robaków: tasiemiec, motylca — rzeźnie miejskie, glisty ludzkie — u dzieci. Typ mięczaków: ślimaki, małże — stawy, głowonogi — z dyssekcji na uniwersytetach. Typ stawonogów i kręgowych, jak ryby wód słodkich i Morza Polskiego — prace wakacyjne uczniów.

W nauczaniu o ptakach posługujemy się skórkami ptaków, zdejmowanymi zaraz po zabiciu i silnie nacieranymi mydłem z arsenikiem, które następnie wysusza się i wkłada do kopert. Mumje muszą być również robione przed cytolizą i silnie nastrzykiwane w jamie brzusznej i mięśniach mieszaniną arseniku z 40⁰/₀ formaliną (roztwór nasycony). Po nastrzyknięciu nadajemy zwierzątku kształt normalny na deseczce politurowanej, odpowiedniej do wielkości zwierzątka, i tam już jej pozostawiamy (12 sztuk deseczek kosztuje u stolarza 1 zł. 20 gr.).

Rośliny przechowuje się również w formalinie tylko w roztworze słabszym. Zdobywamy je po cieplarniach w większych miastach, gdzie z chęcią odstępuje Zarząd ogrodu botanicznego gałęzie pędów lub przekształcone liście np. u dzbanecznika. Preparaty wykonywują pod kierunkiem nauczyciela uczniowie, którzy nabierają z czasem wprawy, a tem samem interesują się uzupełnieniem typów, podobnie, jak się rzecz ma w filatelistyce lub numizmatyce.

Gabinet w krótkim czasie uzupełniono najpotrzebniejszymi okazami, a równocześnie akwarja i terrarja były pełne zwierzątek; uczniowie, hodując je, zapoznają się z biologią zwierzątka.

Na końcu roku szkolnego uczniowie urządzili wystawę przyrodniczą, która zachęciła do współpracy innych uczniów Zakładu.